

TIFLÎ AHMED ÇELEBİ ve SÂKİNÂME'Sİ

Yard. Doç. Dr. Bekir ÇINAR*

I. Tıflî Ahmed Çelebi:[d:?:-ö: H.(1070) M.(1659-1660)]

Şairliği meddahlık ve nedimliğine göre gölgede kalan “tab‘ı metîn, lisânı selîs”¹ üstad bir şair olan Tıflî, Trabzon’da doğmuştur. Safâyî, namının Ahmed olduğunu belirttiikten sonra onun Trabzon’da doğduğunu, IV. Murad’ın has nedîmi olduğunu ve bu hâli ile çok meşhur olduğunu; “Trabzon’da zuhûr itmişdür...Devlet-i Sultân Murad Hân-ı Râbi’de dâhil-i meclis-i pâdişahî ve nedîm-i hâs-ı şehriyârî olmagla mârûn-ı şeref-i münâdemet-i meşhûr-ı cihân...”² sözleriyle belirtir. Sultan IV. Murad’ın nedîmi olup İstanbul’da yaşadığından bahseden Şeyhî³, Müstakim-zâde⁴, Belig⁵, Mehmed Süreyyâ⁶ İnehan-zâde Mehmed Nâil⁷

* N.Ü. Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü

¹ Abdülbaki GÖLPINARLI, *Melâmilik ve Melâmîler*, İstanbul Devlet Matbası 1931, s.132.

² Pervin AYNAGÖZ, *Tezkire-i Safâyî, İnceleme-Metin-İndeks*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Elazığ 1988, s.307.

³ Şeyhî Mehmed Efendi, *Şakaik-i Numaniye ve Zeyilleri Vekâyiü'l-Fudala*, Neşre Haz Doç. Dr. Abdulkadir ÖZCAN, Çağrı Yay., C.I., s.677.

⁴ Müstakimzâde S. Saadettin Efendi, *Tuhfe-i Hattâtîn*, Devlet Matbası, İstanbul 1928.,s. 60.

⁵ Abdülkerim ABDULKADİROĞLU, *Nuhbetü'l-Asâr li Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, G.Ü., Yay., Ankara 1985, s.294.

⁶ Mehmed SÜREYYA, *Sicill-i Osmanî*, Yay. Haz. Ali AKTAN, Abdulkadir YUVALI, Metin HÜLÂGÜ, Sebil Yay., İstanbul 1996, s.286.

⁷ Mehmed Nâil TUMAN, *Tuhfe-i Nâ'ilî*, (haz. Cemal KURNAZ-Mustafa TATÇI) Bizim Büro Yay., Ankara 2001, C.II, s.589.

ve Fuad Köprülü'nün bildirdiğine göre; Hammer, Tıflî'nin İstanbullu olduğunu kaydederler⁸. Babası Abdülaziz Efendi isminde bir zattır. Fuad Köprülü⁹ Hamâmi-zâde İhsan'ın *Trabzon Şairleri* adlı yazma eserinden hareketle Tıflî'nin daha çocuk denecek yaşta güzel manzumeler yazdığından Tıflî takma adını aldığını ve Trabzonlu olduğunu bildirmekte; ayrıca Evliya Çelebi "kadd ü kâmet" sahibi olduğundan *Leylek Tıflî* lâkabıyla anıldığını belirtmektedir.¹⁰

Şairin doğum tarihi belli değildir. Keskin zekasından dolayı meddah ve nedim olarak şöhret bulmuş, bu kabiliyetiyle IV. Murad'a intisab etmiştir. İstanbul'a hangi tarihte geldiği ise kaynaklarda belirtilmemiştir.

Şairden bahseden kaynaklar, Tıflî'nin Sultan IV. Murad'ın çevresinde Şehnâme'yi inşâd ve nükteli olduğu kadar, mizahî kıssalar da telif ettiğini kaydeder.

Safâyî, Tıflî'nin "iltifât-ı sultâniye mazhar olan nüdemâdan ve ol asrun şuarâ-yı zevi'l- itibârdan..."¹¹ olduğunu belirtirken, Güftî de Tezkîresinde,¹² Tıflî'nin şâirliği yanında meddahlığı ve Şehnâme-hanlığını da zikretmektedir. Şeyhî, Tıflî'nin "bî-nazîr Şehnâme" okuduğunu belirterek, "bazı sergüzeşti olmak üzere muhterî ve bedîhî hikâyât-ı muhayyile nakl idüp aslı cümle nat-ı malûmı iken hayli âb u tâb virmele erbâb-ı devletün manzûrî olup hattâ şehensâh-ı âli-nejâd merhûm Sultan Hân Hazretleri'ne nedîm ve dâhil-i bezm-i humâyun-ı muallâ-harîm olmagın bu takrîbe gümrükden ve bâzı evkâfdan vazîfeler idünüp hoş-vakt idi"¹³ derken; Safâyî de, "bazı evkâfdan ve gümrükden vezâyife mutasarrıf-ı hoş-hâl ve müreffehü'l-bâl iken ..." ¹⁴ diyerek onun müreffeh bir hayat sürdürdüğünü belirtir. Müstakimzâde "...hüve'l-munfasıl'an hızmeti emânetü'ş-şehr'an münâsibü'l kitâb..."¹⁵ şeklindeki

⁸ Fuad KÖPRÜLÜ, "Tıflî" *İslam Ansiklopedisi*, CXII, s. 234

⁹ Fuad KÖPRÜLÜ, *Edebiyat Araştırmaları*, TTK Yay., Ankara 1999 s.395.

¹⁰ Evliya ÇELEBİ, *Seyahatname*, İstanbul 1314; C.I., s. 671.

¹¹ Pervin AYNAGÖZ, a.g.e, s.307.

¹² Güftî, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Millet Ktp., MFA 1284, v.113 a.

¹³ Şeyhî Mehmed Efendi, a.g.e., s.677.

¹⁴ Pervin AYNAGÖZ, a.g.e, s.307.

¹⁵ Müstakimzâde Süleyman Saadettin Efendi, *Mecelletü'n-Nisâb*, KB. Yay., Ankara 2000, s.304.

ifadeleriyle münasip kaynaklara göre onun şehremaneti hizmetinden ayrıldığını belirtmektedir.¹⁶ Ayrıca Fuad Köprülü¹⁷ Süleyman Faik Efendi Mecmuasında Tıflî'nin Melâmîliğinin mukayyed olduğunu bildirdiğini, Mecmuâda "...Sultân Murâd-ı Râbi Han zamân-ı devletinde şehriyârî olan Tıflî Efendi Tarîkat-ı Bayrâmiye'den şâir-i mâhir olup..." ifadesinin bunu teyit ettiğini söylemektedir.

Kaynaklarda Tıflî'nin ölüm tarihi ile ilgili muhtelif bilgiler vardır. Bu muhtelif bilgileri üç kategoride incelemek mümkündür. Birinci kategoride; Safâyî, Nâil Tuman ve Hammer vardır ki; Tıflî'nin ölüm tarihini H.(1074) M.(1663-1664) olarak verirler.

Safâyî, Tezkiresi'inde “.bin yetmiş dört hudûdunda sandalî-nişîn-i bezm-gâh-ı vâdi-i hâmûşân olmuşdur. Fevtine Şeyh Mehmed Nazmî bu târihi nazm itmişdür”¹⁸ diyerek şu tarih mısrasını delil gösterir:

Târih-i Vefât-ı Tıflî
Niyâz ile Cenâb-ı Hakka Nazmî fevtine târih
Didüm *gehvâre-i cennetde Tıflîye makâm eyleye*
(كهواره جنتده طفلييه مقام ايلييه)

Bu tarih aslında H.(1080) M(1669-1670) tarihini göstermekle birlikte Safâyî H.(1074) M.(1663-1664) olarak vermiştir.

Hammer de *Osmanische Dichtkunst*, III, 449' da bu son kaynağa istinaden H (1074) M.(1663-1664) tarihini gösterir.Rieu,

¹⁶ [Şehremaneti, Belediye Başkanlığı; Şehremini, Belediye Başkanı demektir. İstanbul Şehremaneti, resmî bir tebliğ ile 16 Ağustos 1854 tarihinde kurulmuştur. Bundan evvel Hicrî 1271 (Milâdî 1831/1832) tarihinde lağvulanan “Şehremini” adlı bir memur var idiyse de saray memurlarından olan bu memurun sonradan münhasıran belediye işleriyle meşgul olmak üzere teşkil olunan Şehremanetinin başında bulunan “Şehremini” ile hiçbir münasebeti yoktur. (Geniş bilgi için bkz. Mehmet Zeki PAKALIN, *Tarih Deyimleri ve Terimleri*, M.E. Basımevi, İstanbul 1993, CIII., s.320. Ayrıca bkz. İlber ÖLTAYLI, *Tanzimattan Günümüze Yerel Yönetim*, Hil Yay., 1985, s.120. (Tıflî'nin Şehremini hizmetinde bulunduğu, başka hiçbir kaynaktan belirtilmemiştir. Ancak yukarıda Hicrî 1271 (Milâdî 1831/1832) tarihinde lağvulanan “Şehremini” adlı saray memurları anlamına gelen görevde bulunmuş olması muhtemeldir.]

¹⁷ Fuad KÖPRÜLÜ, a.g.e., (1999), s.395.

¹⁸ Pervin AYNAGÖZ, a.g.e., s.307.

Catalogue of Turkish Mss.in the British Museum s. 198’de aynı tarihi tekrarlar ¹⁹

Safâyî tarafından Şeyh Mehmed Nazmî’nin tarihi delil gösterilerek, Tıflî’nin ölümü için H.(1074) M (1663-1664) tarihi kanaatimizce beytin ikinci mısrasının son kelimesi olan “eyle” kelimesinin “eyleye” şeklinde verildiğinden H.(1080) M.(1669-1670) tarihine tekabül etmektedir. Bu kelime “eyleye” şeklinde olduğu taktirde hem vezne hem de anlama uymamaktadır. Hem vezni hem de tarihi yanlış çıkararak bu kelime “eyle” şeklinde okunduğunda ise tarih H.(1070) M. (1659-1660) çıkacak ve böylece vezin de düzelecektir. Bu durumda Şeyh Nazmî’nin Safâyî tarafından verilen tarihi kanaatimizce şu şekilde olmalıdır. Müstakimzâde de bu tarihi aşağıdaki şekilde vermiştir.

Niyâz ile Cenâb-ı Hakka Nazmî fevtine târih
Didüm *gehvâre-i Cennetde Tıflîye makâm eyle*
(كهواره جنتده طفلييه مقام ايله)

Safâyî kaynak gösterilerek Hammer, (*Osmanische Dichtkunst, III s.449*) ve Rieu, (*Catalogue of Turkish Mss.in the British museum s.198*) tarafından verilen H.(1074) M.(1663-1664) tarihi kanaatimizce yanlıştır.

Tuhfe-i Nâ’ilî²⁰ ise, Tıflî’nin vefatını H.(1074) M.(1663-1664) olarak kaydederken, Nâ’ilî’nin:

Târihi vefâtını demiş mâder-i dehr
Gehvâre-i râhat ola Tıflîye lahd
(كهواره راحت اول طفلييه لحد)

tarihini vermiştir. Oysa bu tarih H.(1070) M.(1659-1660) senesine tekabül etmektedir. Ayrıca aynı eserde Mecelle’de H.(1071) M.(1660-1661) tarihinin verildiği de kayıtlıdır.

¹⁹ Fuad KÖPRÜLÜ, “ Tıflî ” *İslam Ansiklopedisi*, CXII, s. 234

²⁰ Mehmed Nâil TUMAN, a.g.e., s.589

İkinci kategoride, Müstakimzâde, Şeyhî Mehmed ve Fuad Köprülü'nün görüşleri değerlendirilebilir ki; bunlara göre Tıflî, H.1071 M.(1660-1661) tarihinde vefat etmiştir.

Şeyhî Mehmed Efendi²¹ “..Biñ yetmiş bir tarihinde fevt oldı. Silivri kapısı hâricinde medfen ve nakş seng-i karâr-ı akrabâsından Şeyh Nazmî Efendi'nin didigi tarih mevzundur” diyerek bu tarihi delil göstermekle birlikte vefâtını H.1071 (M.1660-61) olarak vermektedir.

Müstakimzâde, Şeyh Mehmed Nazmî'nin ve Nâilî'nin düştüğü tarihi kaynak göstererek onun vefâtını “...fî seneti bî hesâbı ârız biñ yetmiş bir min akrabâi'ş- Şeyh Mehmed Nazmî...” diyerek H.(1071) M.(1660-1661) olarak vermektedir.²²

Fuad Köprülü, Tıflî'nin H.1071 (M.1660/1661) senesinde vefât ettiğini ve Silivri kapı dışındaki Hazret-i Bâlî civârına gömüldüğünü söylemekte hem Belîğ tarafından verilen H.(1070) M.(1659-1660) tarihinin hem de Safâyî tarafından verilen H.(1074) M.(1663-1664) tarihinin yanlış olduğunu belirtmektedir.²³

Üçüncü kategoride ise; İsmâil Belîğ, Mehmed Ali Aynî, Abdülbâki Gölpınarlı vardır. Üstâd şairlerimizden Nâilî Tıflî'nin vefâtına “Târih-i Vefât Berây-ı Tıflî Çelebi” başlığı altında şu tarihi düşmüştür:

Tıflî kuluñı eyliye ukbâda Hudâ
Maksûre-nişîni huld u magfûr-ı ebed
Târihi vefâtını demiş mâder-i dehr
*Gehvâre-i râhat ola Tıflîye lahd*²⁴
(كهواره راحت اولاً طفلييه لحد)

Bu tarih H.1070 M.(1659-60) tarihine tekabül etmektedir.

²¹ Şeyhî Mehmed Efendi, a.g.e., s.677.

²² Müstakimzâde Süleyman Sa'dettin Efendi, a.g.e.,(2000), s.304; a.g.e.,(1928) C.I, s.60-61.

²³ Fuad KÖPRÜLÜ, “ Tıflî ” *İslam Ansiklopedisi*, CXII, s. 234

²⁴ Haluk İPEKTEN, *Nâ'îlî Divânı* , Akçağ Yay., Ankara 1990, s 341.

İsmâ‘il Belîğ “Bin yetmiş senesinde Şeh-nâme-i ömri temâm oldu. Fevtine Nâilî merhûmun târihidir”²⁵ diyerek yukarıda verilen Nailî’nin aynı tarih mısrasını kaynak göstermektedir.

Mehmed Ali Aynî, Tıflî’nin İdris-i Muhtefî’nin halifesi olduğunu, vefâtının H.(1070) M.(1659-1660) olup, Silivri Kapı dışarısında Hazret-i Hamza Bâlî civârında medfûn olduğunu bildirmektedir.²⁶

Gölpınarlı, Tıflî’nin ölüm tarihi için Nâilî’nin düştüğü târihin (H.1070) (M.1659-1660)’ı gösterdiğini, onun Hamzavîlerden olduğunu ve Hamza Bâlî’nin yakınına gömüldüğünü belirtmektedir.²⁷ Mezar taşında akrabasından Nazmî Mehmed Efendi’nin²⁸ söylediği şu tarihin kesin olduğunu belirtmektedir:

Recâ eyle Cenâb-ı Hakka Nazmî fevtine târih
Didüm “*gehvâre-i cennetde Tıflîye makâm eyle*”²⁹
(كهواره جنتده طفلييه مقام ايله)

Bu tarih, H.1070 M.(1659-1660) tarihine tekabül etmektedir.

Gölpınarlı, Nâilî’nin rübâisi ile Nazmî Mehmet Efendi’nin nazmındaki târih mısrasının H.1070 M.(1659-1660) senesini

²⁵ Abdülkerim ABDULKADİROĞLU, a.g.e., s.292. (Belîğ’de geçen bu mısra “ *Gehvâre-i râhat ola Tıflîye lahid* ” şeklinde okunmuştur.)

²⁶ Mehmed Ali AYNÎ, *Hacı Bayram Veli*, Ceride-i Havadis Matbası, İstanbul 1343, s.127.

²⁷ Abdülbâki GÖLPINARLI, *Mevlanâdan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1983, s.213.

²⁸ Nazmî Mehmed Efendi Halvetî şeyhlerinden olup 1065 tarihine Yavaşça Mehmed Ağa zâviyesine şeyh olup 1112de vefât etmiştir.

(Sâlim, *Tezkîretü’ş-Şuarâ*, Der-Saadet İkdam Matbası 1310 s.672-674 ‘te Şeyh Nazmî Mehmed Efendi için verilen geniş malumatın özeti şöyledir: “Zâhir ve bâtını ma‘mûr bir zât-ı fazâ‘il-i mersûm” ve “Şeb ü rûz halvet-hânelerinde ‘ilm ve ibâdetle mukîm ve ‘ilm-i zâhir ve bâtında zihn-i şerîfleri müstakîm bir zât-ı sûtûde sıfât” olduğu, “Mi‘yarü’l-Tarîk” ismiyle bir eserinin bulunduğu ve Nazmî mahlasıyla müretteb divân yazdığı bildirilmekte “celîlü’l-‘ünvân” olduğu kaydedilmektedir.)

²⁹ Abdülbâki GÖLPINARLI, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul Devlet Matbası 1931, s.132.

gösterdiğinden, ayrıca Müstakimzâde de bunu tasrih eylediğinden herhalde H.(1070) M.(1659-1660)'te öldüğü muhakkaktır³⁰ demektedir.

Yukarıda ilk iki kategorideki verilen tarihlere mesnet teşkil eden iki ayrı tarih mısrası vardır. Bunlardan birincisi Şeyh Nazmî'nin, diğeri ise; Nâilî'nin tarih mısrasıdır. Birinci kategoride Safâî'deki tarih mısrası, H.(1074) M.(1663-1664 tarihi) yukarıdaki sebebi açıkladığı üzere müstensih hatasından; Tuhfe-i Nâilî'de ise, yanlış hesaplamadan kaynaklanmaktadır.

İkinci kategoride; Şeyhî Mehmed, Müstakimzâde ve Fuad Köprülü'nün ittifak ettikleri tarihlere mesnet teşkil eden tarih, H.(1071) M.(1660-1661 tarihi) yine Şeyh Nazmî'nin ve Nâilî'nin aynı tarih mısralarıdır. Bu kategorideki yanlışlık ise, hesaplamadan kaynaklanmaktadır.

Üçüncü kategoride ise; Mehmed Ali Aynî ve Abdülbâki Gölpınarlı'nın görüşleri vardır ki; Şeyh Nazmî'nin ve Nâilî'nin aynı tarih mısralarını delil gösterirler ve bu tarih H.(1070) M.(1659-1660)'a tekabül ettiğini belirtirler.

Bizim de katıldığımız üçüncü kategoridir ki; her iki tarih mısrası da hesaplandığında H.(1070) M.(1659-1660)'ı göstermektedir. Ayrıca Tıflî'nin ölümünden bahseden kaynakların hiçbirinde söz konusu edilmeyen Tıflî Dîvânı'nın Britishe Museum nüshasında, (v.79/b) Tıflî'nin ölümü hakkında farklı şahıslarca verilen tarihlerin hepsi H.(1070) M.(1659-1660) tarihini göstermektedir. Bu tarihler şunlardır:

Tâhir:

Geldi bir eksikli târîh vefâtın dedi kim
Tıflînin Mevlâ mekânın cennet-i adn eyleye

H.1070

(طفليتك مولا مكانن جنت عدن ايلييه)

³⁰ Abdülbaki GÖLPINARLI, a.g.e., (1931) s.132.

Tâhir:

Didiler ahhâbı sad âh eyleyüp târihin
Okuyunuz rûh-ı pâk-i Tıflî içün Fâtîha

H.1070

(اوقیوکز روح { اک طفلی ای□ون فاتحا)

Nihâdî:

İrtihâl eyleyicek didi Nihâdî târih
Tıflînin cennet-i adn ede mekânın Bâkî

H.1070

(طفلینک جنت عدن ایده مکانن باقی)

Ahdî:

Zebân-ı hâtif-i naḥîbden Ahdî didi târihin
Zemîn mihrinde saldı Tıflîyi şeb-i ecel geldi

H.1070

(زمین مهرنده صالدى طفلى شب اجل كلدى)

Şefî Ali:

Rıhlet idicek didi Şefî târih
Tıflî Çelebiye ide Bârî rahmet

H.1070

(طفلى □لبیبه ایده بارى رحمت)

Aynı nüshada ismini tespit edemediğimiz bir şair tarafından düşülen aşağıdaki tarih de H.1070 tarihini göstermektedir. Bu târihten Müstakimzâde de bahsetmektedir³¹:

Gitdi hayfâ Tıflî üstâd gül-i şehenşâha hem
Dâ'im anuñ ile ola ehl-i cennet hem-nişîn

.....

Ola Tıflî mûnis-i etfâl-i Firdevs-i berîn

H.1070

(اوله طفلى مونس اطفال فردوس برين)

Yukarıdaki bilgilerin ışığında Tıflî Ahmed Çelebi'nin H.(1070) M.(1659-1660) tarihinde öldüğü söylenebilir. Süleyman Faik Efendi³² ve Müstakimzâde³³ mezarının “Koca Mustafa Paşa Hanesi ve Silivri-kapısı hâricinde” bulunduğunu belirtmektedir.

II Tıflî'nin Sâkinâmesi

Sâkinâmeler Klasik Türk Edebiyatının önemli türlerindedir. Sâkî ve nâme kelimelerinden meydana gelir. “Sâkî ” kelimesi aslında Arapçadır. Şairin sâkiye hitâbettiği ve ölümü hatırlama, dünya hayatının geçici olduğunu ifade, öğüt, nasihat, hikmet ve benzeri diğer mazmunları ihtiva eden mütekârib bahrinde mesnevi türü şiiir. Bu tür şiiirlerde şarap ve kadehten bahsedilmesi diğer hamriye şiiirleriyle olan ilgisinden kaynaklanmaktadır.³⁴ Sâkinâmeler sâkîden, içkiden, içkinin çeşitlerinden, içki araç ve gereçlerinden, içki toplantılarından, sürâhidenden, meyden, mahbûbdan, mevsimlerden, içki meclislerindeki yemeklerden kısaca;“içkiye uzaktan yakından ilgili birçok duygu, düşünce ve kavramı

³¹ Müstakimzâde Süleyman Saadetin Efendi, a.g.e., (1928). C.I, s.60-61

³² Süleyman FAİK, *Faik Efendi Mecmuası*, İstanbul Üniversitesi Ktp., T.no.3472, v.61/b.

³³ Müstakimzâde Süleyman Saadetin Efendi, a.g.e., (2000), s.304.

³⁴ Rıdvan CANIM, *Türk Edebiyatında Sâkinâmeler ve İşretnâme*, Akçağ Yay.,Ankara, 1998, s.10.

bazen tasavvufî, bazen dünyevî olarak bir bütün halinde ele alıp işleyen şiiirlerdir. Bu tarzda kaleme alınan eserlere Nizâmî'den bu yana sâkinâme denilmeye başlandığı görülmektedir.³⁵

Sâkinâmelerin Türk Edebiyatında sâkinâme adı altında ilk örneği, XIV. yüzyılda Harizmî'nin Muhabet-nâme'sinde görülür. XV. yüzyılda Ali Şîr Nevâyî'nin 458 beyitlik sâkinâmesi, müstakil sâkinâmeye doğru gidişte önemli bir yeri vardır.³⁶ Türk edebiyatında sâkinâme türünün ilk orijinal örneği, Edirneli Revânî (Ö. 1524)'nin İşret-nâme adlı eseridir.³⁷ XVI. yüzyılda Hayretî, Fuzûlî, İşretî Mustafa, Fevrî, Taşlıcalı Yahya Bey, Bursalı Cinânî, Gelibolulu Mustafa Âlî, Kalkandereli Fakîrî'nin sâkinâmeleri bu yüzyılın sâkinâme türündeki önemli eserlerindendir.

XVII. yüzyıl, Divan Edebiyatının bütün türlerinde olduğu gibi, mesnevi sahasında da önemli eserler verilmiştir. Bu asırda yazılan mesnevilerde daha yerli ve daha millî çizgiler bulmak mümkündür. Bu yüzyılda Kafzâde Fâizî, Azmizâde Hâletî, Selânikî Esat Efendi, Nefî, Şeyhülislâm Yahyâ, Riyâzî, Sabûhî Dede, Fehîmî Kadim, Şeyhülislâm Bahâyî gibi pek çok şair tarafından sâkinâme kaleme alınmıştır.

Tıflî'nin şimdiye kadar bilinen tek eseri Divanıdır. Agah Sırrı Levend mizah ve hicivden bahsederken “Nefî'nin Sihâm-ı Kaza'sı, Bahâî, Küfrî, Havaî, Tıflî, Tarzî, Tırsî, ve Sürûrî'nin divanlarının müstehcen ifadelerle dolu olduğunu, bu şiiirlerin en hafifinin bile yüz kızarmadan okunamayacağını”³⁸ belirtse de bu hüküm Tıflî'nin Dîvânındaki şiiirleri için doğru değildir. Çünkü divanında bu tarzda bir şiiire rastlanmamıştır.

Tıflî'nin Sâkinâme'si 241 beyit olup³⁹, Dîvân'ı içinde yer almakta ve muhteva bakımından ilginç bir özellik taşımaktadır. Tıflî Sâkinâmesinde Melâmîliğini sarahatle bildirerek tarikat silsilesini anlatmaktadır. Mehmed Ali Aynî “Tıflî'nin manzum bir silsile-nâmesi

³⁵ Tunca KORTANTAMER, “Sâkinâmelerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimine Genel Bir Bakış” Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, II. Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı, İzmir 1983. s. 81.

³⁶ Rıdvan CANIM, a.g.e., s. 42.

³⁷ Rıdvan CANIM, a.g.e., s. 43.

³⁸ Agah Sırrı LEVEND, a.g.e., s.48.

³⁹ Rıdvan CANIM, a.g.e., s.72'de 108 beyit olarak vermiştir.

vardır ki tab'ı şâ'irânesiniñ kuvvetine delildir”⁴⁰ diyerek onun sadece Sâkinâme'sini bile şairliğinin ispatı olarak görür. Müstakimzâde bu sâkinâmeyi risalesine almıştır. Gölpınarlı, Tıflî'nin bu Sâkinâmeyi İdris-i Muhtefî'nin sağlığında yani H.1024 senesinden evvel yazdığı⁴¹ kanaatindedir.

Tıflî, Sakinâme'sinde insanoğlunun bilgi ve ahlak güzelliği bakımından olgunluğunu açıkladıktan sonra, Hz. Peygamberi metheder. Daha sonra Hacı Bayram Velî'ye kadar ve Hacı Bayram'dan kendi zamanına kadar Melâmî silsilesini yazar. Melâmîlere göre Hüsâmeddin'den sonra Gavsıyyet Bosnalı Hâce Hamza'ya geçmiştir. Hâce Hamza Bâlî'den sonra devam eden silsileden bahsederken İdris'ten mâlûmât verir ve Melâmete 1050'de vefat edip Lâmekânî Hüseyin Efendi'nin yanına defnedilen Hakîkî'ye intisab ettiğini açıklar.

133 beyit olan birinci bölümden sonra Sâkinâme'nin ikinci bölümü başlar. Tıflî bu bölümde Peygambere Na't başlığı ile şeyhi Ali Rıza Efendi'yi övdükten sonra, felekten şikayet ederken, bahtının kötülüğünden de yakınır. Daha sonra Hz. Peygamber'in medhine başlar. Şair, sonra Allah'a yalvararak mürşidinin aşkının gönlünü doldurması için dua eder. Sonra tekrar şeyhi Ali Rızâ'yı över.

Sâkinâmeler, şairlerin fikirlerini yeni malzemelerle görmek ve şairleri bu manzumelerin beyitlerinde tanımak bakımından önem taşırlar. Sâkinâmeler içinde tasavvufî olanları da vardır. Şeyhülislam Bahâyî, Şeyh Gâlib, Nâzûkî Abdullah'ın sâkinâmeleri tasavvufî sâkinâmelerdir⁴² Bu anlamda Tıflî'nin Sâkinâmesi, tasavvufî mahiyette bir sâkinâme özelliği taşımakla birlikte; metot açısından diğer tasavvufî sâkinâmelerden farklılık arz etmektedir. Tıflî, dîvânındaki birçok şiirinde gösterdiği orijinalliği, Sâkinâme'sinde de kendi tarikat silsilesini anlatarak göstermiştir. Tıflî'den bahseden önemli biyografik eserler, Tıflî'yi “tâze-gû” olarak nitelendirmekte ve onun orijinal bir şair olduğunu belirtmektedir. IV. Murad'ın nedîmi olan, meddahlık ve hattatlıkta da oldukça mâhir olan şairdeki bu özellik, yaratılışındaki cevherdendir. Bu sâkinâme, hem şairin fikirleri ve hayat tarzı hakkında kanaat oluşturması; hem de sâkinâmelerde işlenen konu bakımından

⁴⁰ Mehmed Ali AYNİ, *Hacı Bayram Veli*, Ceride-i Havadis Matbası, İstanbul, 1343, s.127.

⁴¹ Abdülbaki GÖLPINARLI, a.g.e., (1931), s.134.

⁴² Rıdvan CANIM, a.g.e., s.11-12.

ilginç bir özellik arz etmektedir. Tıflî'nin Sakinâme'si, Tıflî Dîvân'ının içinde yer almaktadır. Dîvân'ının ise Türkiye ve yurt dışındaki kütüphânelerde 13 nüshası tespit edilebilmiş ve bütün nüshalara ulaşılarak şecere tespiti yapıldıktan sonra aşağıdaki nüshalar tenkitli metin için seçilmiştir. Karşılaştırmalı metin hazırlanmasında kullanılan nüsha kısaltmalarını belirttikten sonra, Tıflî'nin Sâkinâme'sinin tenkitli metnini sunuyoruz.

A.: Atıf Efendi Kütüphanesi 2085 / 1

B.: British Museum Add.7933

M.: Reşit Efendi (Millet Kütüphanesi) 765 / 2

N.: Nurosmaniye Kütüphanesi 3942

Sı: Es'ad Efendi (Süleymaniye Kütübhanesi) 2654

T.: Hazine Kütüphanesi (Topkapı Sarayı Müzesi) 1024

1

SĀKĪ-NĀME*

Mef'ūlü / Meḫā'ilün / Fe'ūlün

1

Ey sāki-i ṭurfekār ber-ḫīz

Ber-ḫīz eyā sitīze-engīz

2

Ey muğ-beçe eyle cāmı gerdān

Göster yine mu'cizāt-ı iḥsān

3

Olsun yine naḥl-i Ṭūra sānī

Yansun bu dirāḥt-ı üstüḥānī

4

Sūz-ı dili eylesün ziyāde

Envār-ı tecelliyāt-ı bāde

5

Kim itmez idi namāz-ı mestān

Mey nūr gibi olunca tābān

1 M, 1b; A, 1b; T, 1b; S1, 6a; N,1b; B,1b

Başlık: A, N ; -S1

Sākināme Müzeyyel Be- Silsile-nāme-i Tarīḫa-i Bayrāmiyye Ḳaddesa'llāhü Esrārahüm M
; Sāki-nāme-i Dīvān-ı Tıflī T; Dīvān-ı Tıflī Çelebi B

2 mu'cizāt: mu'cize A, T, S1

4 -T

5 Kim: Ketm A, N

6

Dürd-i meyi itme cāmdan dūr
Der-kār gerek o māye-i nūr

7

Ol bāde-i mağz-ı kimyādur
Üftāde-kāna mūmiyādur

8

Sākī getür ol ‘aşīr-i hūmı
Ol şīre-i aḥker-i cününı

9

Sākī getür ol medār-ı ‘aşkı
Ol şerbet-i nev-bahār-ı ‘aşkı

10

Dil dāḥil-i meclis-i hevesdür
Bir cür‘a-i nā-temām besdür

11

Sākī ki ola civān ü sāde
Güstāḥ gerek girift-i bāde

12

Olsun yine sāğar-ı pey-ā pey
Gül-berg-feşān-ı meclis-i mey

13

Rez-duḥterinüñ görüñ bu tābın
ürşiddeden eylemiş nikābın

6 -N

7 bāde-i: bāde ki T, N

8 ‘aşīr: ‘aşer A, T

9 -A

13 ı’de 14. beyit

14
Olsun demidür o sâkı-i şeng
Dellâl-i kıumâş-ı cām-ı gül-reng

15
Mestân-ı der-i müğân ser-mest
Deryüze-girân-ı kâse der-dest

16
Mey-hâne ki gülşen-i vefâdur
Hep gülleri bülbül-âşinâdur

17
Hâkinde biter gül ü şarâbı
Reng ile bile çıkar gül-âbı

18
İtmiş anı feyz-i cüş-bâ-cüş
Tûfânuña âteş-i siyâğüş

19
Sâkıleri destgâh-ı şöhet
Enderezde âstîn be-ıızmet

20
Dil hastesine penâh-ı cāvîd
Bîmâr-sitân-ı şâh-ı Cemşîd

21
Mey-hâne sarây-ı şâh-ı Cemşîd
Câr u keşîdür şu'â-ı hürşîd

14 S1'de 13. beyit

16 gülleri: güller S1

17 gül ü: gül-i B, S1, M

18 cüş-bâ-cüş: hoş-nâ-ıhoş T

19 destgâh: destkâr M, S1, B

20 -A

21 -S1, -B

22

Hengām-ı şabāḥ tā şeb-i tār
Ferrāşe-i āftāb-ı der-kār

23

Ey sāḳi-i dil-şikār-ı ser-mest
Kıl bāz-ı sefid cāmı der-dest

24

Toldur ḳadehi dem-i seḫerdür
Ahar-ı şaḫife-i cigerdür

25

Olsun yine kāse sūziş-endāz
Kāfürumuz āb-ı şu‘le-perdāz

26

Şahrā-yı maḫabbetüñ serābı
Hengām-ı şabāḫuñ āftābı

27

Bil ḳadrini kim ḫuceste-peydür
Ya‘ni ‘araḳ-ı cebīn meydür

28

Olmaḳda ḫumār-ı bāde her gāh
Dest-efgen-i dāmen-i seḫergāh

29

Maḫmūrı ki mey-keş-i sebūdur
Bī-gānelere sitīze-rūdur

30

Eyler ḳadeḫ ü sürāhī vü mey
Ḫamyāze vü ‘atşe-i pey-ā pey

26 -A,-T,-N

27 ya‘ni: āheni Sı

29 rūdur: ḫūdur A, T, N

30 ḳadeḫ ü: ḳadeh A / sürāhī vü : sürāhī-i B

31

Hengām-ı hūmārda reg-i cān
Bī-zahma çü tār-ı çeng lertzān

32

Ey sākī-i bezm-i āşināyī
Ref^c eyle hūmār-ı māsivāyī

33

Telḥ itdi dimāġ-ı ehl-i rāzı
Şīrīni-i bāde-i mecāzī

34

Olsun dil-i zāra maḥrem-i dil
Hem-meclis-i rāz-ı hem-dem-i dil

35

Mestān-ı şarāb-ı aşk-ı cāvīd
Deryā-yı nuşān-ı bezm-i tevḥīd

36

Nūşende-i bāde-i cemālī
Bahşende-i feyz-i lā-yezālī

37

Āteş-zede ḥırmen-i temennī
Tāb-āver-i cezbe vü tecellī

38

Bir maḥzaradur tecellī-i zāt
Mānend-i şuā-ı mihr ü mir'āt

39

Ādemdür olan cemāle mir'āt
Ādemdür olan müfīz-i āyāt

33 rāz-ı: zār-ı Sı

37 āteş-zede:āteş-zen M, B

40

Ādemüñe mihr-i cān u cāndur
Mir'āt-ı zemīn ü āsmāndur

41

Ādemdür o zāt-ı pāk-ı kevneyn
Sultān-ı serīr-i kâbe kavseyn

42

Mi'râc ile enbiyâya server
Esrâr ile evliyâya reh-ber

43

Hem âhîr-i enbiyâ-yı mürsel
Hem evvel-i evliyâ-yı kümmel

44

Āyīn-i tarīka-i velâyet
Birdenbiredür o sırr-ı vaḥdet

45

Hālî kalımmaz o mesned-i cān
Mānend-i cülüs-ı şehriyārān

46

Ṭıflî ola saña māye-i cān
Ol gûş-güzâr-ı nām-ı pākān

47

Oldı o şehenşeh-i velâyet
Pirāye-i mesned-i nübüvvet

40 -A

a) Ādem-i mihr-i cihān cāndur B

42 rehber: server A, T, N

43 enbiyâ-yı: enbiyâ vü A, T, N //evliyâ-yı : evliyâ vü N

47 velâyet: nübüvvet B // nübüvvet: velâyet B

48
 Revnaç-dih-i evvelîn-i evvel
 Peyğamber-i enbiyâ-yı mürsel

49
 Şiddîk o yâr-ı gâr-ı Aḥmed
 Dîbâce-i mu'cize Muḥammed

50
 Pîrâye-i pâye-i bülendî
 Sâlâr-ı tarîk-ı Naḫşibendî

51
 İḳlîm-güşâ be-‘adl-i aḫkâm
 Ya‘ni ki ‘Ömer niḫâm-ı İslâm

52
 Âsüde ḫükümet ile maḫlûk
 Seccâde-nişîn-i ‘adl-i Fâruḫ

53
 Deryâ-yı muḫîṭ-i ‘ilm-i ‘Osmân
 Mir’ât-ı cemâl-i sırr-ı Ḳur‘ân

54
 Temkînine reşk ider felekler
 Maḫcüb-ı ḫayâsîdur melekler

55
 İcrâ-kün-i resm-i dîn-i ḫâriṣ
 Ya‘ni ki ‘Ali veliyy-i vâriṣ

56
 Ser-mest-i mey-i tecellî-i Ḥaḫ
 Baṣri Ḥasan ol velî-i muṭlaḫ

48 evvelîn-i: evvelîn ü T // enbiyâ-yı: enbiyâ vü A, T evliyâ vü N

49 yâr-ı gâr-ı: yâr-ı gâr u N, A, B

50 pîrâye-i pâye-i: revnak-dih-i S1, B

57

Maḥbûb-ı güzîdegân-ı dergâh
 ‘Allāme-i dil ḥabîb-i āgâh

58

Dāvûd ki feyz- baḥş-ı dîndür
 Nermîde-i ḳalb-i āhenîndür

59

Meşhûr-ı cihân be-cezbe mevşûf
 Ser-leşker-i ehl-i ‘aşḳ-ı ma‘rûf

60

ناخن زن □ شم اهل کیدست
 مهری مقربان جنیدست

61

Āzāde zi-ḳayd-ı isti‘ārāt
 Ya‘ni ki serî muḳarreb-i zāt

62

Memşād ki şāḥib-i şerefdür
 Ol gevhere Dînever şadefdür

63

Gösterdi yüzün o nûr-ı sermed
 Tābān-meh-i Dînever Muḥammed

59 -S1

60 M, S1, N, B’de 61. beyit

61 M, S1, N, B’de 60. beyit

62 -A

63 o nûr-ı: olur S1 // tabān-ı meh-i: āyīnesi S1

64

Bekrî o medâr-ı dîn-i Aḥmed
Ser-mest-i cemâl-i Ḥaḳ Muḥammed

65

اکاه سراسر یقین است
یعنی قاضی رجید الدین است

66

Bâğ-ı ‘aşkuñ(1) şiküfte virdi
Ferzâne necîb Sühreverdî

67

Ḳutb-ı dil ü cân-ı merkez-i dîn
Ya‘nî ki Ebherî-i Ḥudâ-bîn *

68

Şâhen-şeh-i mülk-i Ḥaḳ-şinâsı
Sultân-ı serîr-i dil-secâsı

69

Bikrfet-i ḳulüb-ı ehl-i temyîz
Envâr-ı şihâb-ı dîn zi-Tebrîz

70

Yek-bâr-ı cemâl-i dîn be-envâr
Tebrîzden itdi ‘arz-ı dîdâr

71

Hem-nâm-ı Ḥalîl-i Rabb-i Raḥmân
Reşk-âver-i zâhid-i Geylân

64 -N

65 ser-â-ser : ser-â-yer M, S1 ; ser-â-pürde B

*(Bu mısranın vezni bozuktur.)

72

Dānende-i sırr-ı Cebre'li
Ya'ni ki Şufi-i Erdebili

73

Pirāye-i mesned-i pederdür
Şadrü'd-din-i şāfi-i güherdür

74

Şāhen-şeh-i Erdebil-i maḥfil
Ya'ni ki 'Alā'ed-din-i Kāmil

75

Naql eyledi Rūma evliyāyı
Merdāne Ḥāmid-i Aḫsarāyī

76

Dergāhını itdi Kābe-i kām
Farz oldı tavāf-ı Ḥacı Bayrām

77

Āteş-zen-i kārbār-ı āyīn
Nūr-ı dil ü cān Emîr Sikkīn

78

Tīg-efgen-i münkirān-ı pür-kīn
Maḥdūm-ı yegāne İbn-i Yāmīn

79

Hem-nām-ı 'Ali imām-ı ümmet
Pir-i fuḫarā-yı 'aşḫ u ḫālet

80

‘İsā- nefes ü Kelīm-cezbe
İsmâ‘il(î)-i ḥarīm-cezbe*

81

Şehr-i dile kârbân-ı yektâ
Kef-rîz-i heyûn-ı cezbe-pîrâ

82

Der-kâr-ı ‘adû-yı ḥaḳ Hüsâmî
Sultân-ı ṭarîḳ-ı dîn Hüsâmî

83

زانت نور مجروانست
نامت حرز مقربانست

84

Müstağrak-ı nûr-ı zât-ı h‘âce
Firdevs-i tecelliyât-ı h‘âce

85

Şed ‘aşḳ-ı Hudâ delîl-i râhat
Ḥâcî tur-ı ka‘bedür penâhat

86

Cân ‘âşık-ı rûy-ı rûḥ-ı yektâ
Kendi maḥfî kemâli peydâ

87

Tâ vaşl ola intihâ-yı rāhı
Maḥfî gerek ‘âşık-ı ilâhî

* (Bu mısranın vezni bozuktur.)

81 kârbân: sârbân M, S₁, B

82 ṭarîḳ-i dîn: seyr-i pür-dil S₁, B

86 Cân-ı ‘uşşâk rûḥ-ı yektâ A, T, N // + vü: A, T, N

88

Şimdi o şehen-şeh-i velāyet
Aḥbābına eylemekde himmet

89

Gāhī ki ider nühüfte dīvān
Ol devlete evliyādur erkān

90

Ol mihr-i kerem ki luḫfi çoḫdur
Bahşāyışınıñ ḫesābı yoḫdur

91

Ey Tıflī-i bī-medār şād ol
Ey bī-dil ü bī-ḫarār şād ol

92

Ol maḫhar-ı kāmīl-i tecellī
Bir gün seni de ider tesellī

93

Üstād-ı dakīkadān-ı Ḥaḫīkī
Ḥassān-ı sūḫan-verān Ḥaḫīkī

94

Ḥāhişger-i aşḫ olup hevesle
Dil şem'ini yaḫdı bir nefesle

95

Evşāfın idüp medār-ı ḫurbet
Şāḫib-kerem eyledi maḫabbet

93 dakīkadān: fakıyedān A

94 -A

96

Oldı hüner ile pāk u řāhir
 albinde řakīkat oldı zāhir

97

Ey şifte řāhib-i niyāz ol
 Attār-ı netāyic-i mecāz ol

98

Tutdı dili būdenī vū hesti
 Tā key bu řadar emel-peresti

99

Ol cezbe-i aşķ ile hem-āġūř
 Nā puřtedür āteř-i Siyāġūř

100

Olsun yine nār-ı aşķ ser-keş
 Āteř-zen-i řānmān-ı āteř

101

Oldı dil- āřinā-yı āġāh
 Āteř kede-i mahabbetu'llāh

102

Ey Hālīķ-ı hest būd-ı ālem
 Ey Hālīķ-ı cennet ü cehennem

97 -A

98 -A, būdenī: Bu dili Sı

99 -A, cezbe-i aşķ: aşķ B

101 āġāh: dergāh Sı, B

102 -Sı, -B; sīnem: řebnem A

103

Luţfuñla olur şerār-ı āteş
Sīnem eser-i behişt-i dil-keş

104

Ābād iken şırāt-ı ber-zāh
Ḳahruñla olur behişt ü düzaḥ

105

Ey Ḥālīḳ-ı heşt çār tevbe
Tevbe tevbe-i hezār tevbe

106

Sīr-ābger-i temām-ı aḥter
Nān pāre-dih-i zi-ḳurşa-i zer

107

Ey Ḥālīḳ-ı mihr ü māh-ı āzer
Mihmānkede-i nücūma server

108

Fermān-ber-i tevsī'-i cāvid
Rizān-ı 'araḳ-cebīn-i ḥurşīd

109

Tövbeyle virüp lisānuma şān
Dest-i nefis ola subḥa gerdān

103 -Sı, -B; behişt ü: behişt-i A, N

105 -Sı, -B; heştçār: heşt ü çār M

106 -S,-B

107 -S,-B

108 -S,-B; fermān: fermâ A

109 -Sı, -B

110

Ümmîdümi kııl kabûle bâ-hem
Olsun tevbe o ƣasra süllem

111

İtsün dil-i kām ümîd-i gülşen
Büy-ı gül-i tevbe-i nefesden

112

Yā Rāb be-nūr-ı pāk-ı Aḥmed
Yā Rāb be-hestî-i Muḥammed

113

ای علت نیستی و هستی
ویران کن دیر بت {رستی

114

ای علت زده زره خاك
ربط افکن بند افلاك

115

Ey ma‘nî-i ḥās-ı āferîniş
Nev-bāde-i nahl-i dîd ü dāniş

-
- 111 -Sı, -B; gül-i tevbe: tevbe-i gül A, T, N / her: -A
112 -Sı, -B; yā Rāb: yā Rabbi M // yā Rāb: yā Rabbi M
113 -Sı, -B
114 -Sı, -B; zerre zerre-i: zerre-i zerre A, T, N
115 -Sı, -B

116

Zātuñdur olan medār-ı maṭlab
Mevcūdātuñ zuhūrına hep

117

Allah için olsun ey Hudāvend
Eyle beni bir nigehele hursend

118

Ol dem k'olasın şefā'at-efgen
Cürmümle varam huzūruña ben

119

Bī-gāneligüm ki var tebāh it
Şāyeste-i āşinā-nigāh it

120

Ey Tıflı-i dil be-dest-i gayret
Ümīdüñi kııl qarın-i himmet

121

Derd-i dil-i zāre itme tedbīr
Ol dest-güşā-yı dergeh-i pīr

122

Ey āyet-i kibriyā-yı dāver
Ey hūccet-i kaṭ-ı peyāMBER

116 -Sı, -B; medār-ı: medār u M

117 -Sı, -B

118 -Sı, -B

119 -Sı, -B

120 -Sı, -B

122 ey: ol N

123

Ey maşrıq-ı āftāb-ı tevḥīd
Ey maẓhar-ı sırr-ı sırr-ı cāvid

124

Ey cāmi-ı her zūhūr-ı evvel
Deryā-yı muḥīṭ-i nūr-ı kümmel

125

Birdenbire nūr-ı evliyā hem
Zātuñda görindi tāb-ı Ādem

126

Tıflî kapuñı penāh idindi
Didāruñı secdegāh idindi

127

Bu zerre-i bī- vücūdı kul it
Nā-lāyık isem de sen kabūl it

128

Ey mu'cize-sāz-ı maḥrem-i ḥay
Eyle beni maẓhar-ı dem-i ḥay

129

Hurşīd-i tecellī-i zamīr ol
Ḥaḳ luṭfunı sen bize beşīr ol

130

Ey dürd-i taleb zi- aşq-ı Mevlā
Seng-i derin eyle secde-pīrā

131

Pervāne-i şem'-i āhdur dil
Mıknāṭıs-ı günāhdur dil

132

Bākī ki cihānda var hevesdūr
Senden baña bir niğāh besdūr

133

Ben mücrime eyle destgīri
Nā-bālīgi tut bu ʿabd-i pīri

2

NA'Ṭ-I ŞERİF-İ SULTÂN ENBİYÂ ALEYHİ
MİNE'S-SALAVÂTİ NECİL
BE- TA'RİF-İ 'ALİ RİẒA *

134

Ey Hüsrev-i tahtgâh-ı ma'ni
Oldı sühanuñ penâh-ı ma'ni

135

Erbâb-ı ma'arifüñ medârı
Meydân-ı faziletüñ süvârı

136

Hâmeñ şeh-i mülket-i Hâbeşdür
Ebrû-yı sütûra vesme-keşdür

137

Naẓmuñ ki kelâm-ı mu'teberdür
Şeh-beyt-i kaçıde-i hünerdür

138

Tab'üñdaki her nikât-ı mergüb
Mîr'ât ile 'aks-i şüret-i hûb

139

Şan'atla qomış o tab'-ı pür-kâr
Bir şîşe-i tenge bunca ezhâr

2 M,4b ; S1,1b ; N,4a ; B,4b; A,3b; T,5a

Başlık : M ; -A,-T,-S1,-N,

Der-Na'ṭ-ı Sultan-ı Ekrem ve Resul-i Muharrem Aleyhi's-Salâtü Vessellem B

138 Nikât : nigâh A, N

140

Ey ba'ış-i zindegī vü şādī
Ser-māye-i kār-ı hoş-nihādī

141

Feryād sipihr-i kīneverden
Şad dād-ı cihān-ı pür-kederden

142

Ey zāl-i sefīd-i mūy-ı dil-ḥūn
Seyyāre-i şad-fırīb-i efsūn

143

Ey āfet-i hem-demān-ı dil-şād
Hicrān-ı miyāne-i dü hem-zād

144

Ey şüre-dih-i dil ü süveydā
Pāk-i mürk-i zebūn u şeydā

145

Ey çarḥ nedür bu devr-i bī- pāk
Mānende-i tiz- çarḥ-ı ḥakkāk

146

Güyā ki güher- tırāş idersin
Şad laḥt-ı ciger-ḥırāş idersin

147

Ehl-i dile bī-emānlıg itdüñ
Yaḥşī-i yaḥşī yamanlıg itdüñ

140 zindegī vü: zindegī-i S1, B

141 kīneverden : ḥīlegerden S1, B

142 dil-ḥūn : pür-ḥūn A // fırīb-i : fırīb ü A, B

144 -N; dil ü: dil-i M, S1, B // Pak-i: tā ki / zebūn u: zebūn-ı S1, B

146 güher-tirāş: güher-ter-tirāş T

148

Olursun eyā sipihr-i bed-ḥū
Sührāb görince aña dārū

149

Bir gerdiş ile idersin ĩcād
Vaşl-ı Hüsrev-i helāk-ı Ferhād

150

Urmağda derūna zaḥm-ı cāvīd
Biñ tīg ile ḥār-püşt-i ḥurşīd

151

Bir cāh-ı Şegād-ı pür-füsünsın
Farḫuñ o ḫadar ki ser-nigünsun

152

Her rūzda her şeb-i siyehde
Erbāb-ı recāya her niğehde

153

Biñ şekl-i ğarīb gösterürsin
Şad rüy-ı mehīb gösterürsin

154

Taşvīr- keşān-ı Çīn-i Maçīn
Üstādan-ı zemān-ı pīşīn

155

Resmüñde çok eyleyüp tekâpū
Āḫiri yazmışlar esb-i cādū

151 Şegād-ı: Şegād u N, B

152 recāya: cāya Sı

154 Tasvīr-keşān: Tasvīr-güşāy T; pīşīn: pişīn B

156

Feryād elüñden ey siyeh-dil
Ey zālīm-i bī-bahāne qātīl

157

Bahtumla ki yek-dil ü zebānsın
Bir kāse siyāh-ı bī-emānsın

158

Oldı yine bu nigün piyāle
Baht-ı siyehümle dāğ u lāle

159

Ey māder-i mihrībān-ı nā-şād
Baht-ı siyehümden umma imdād

160

Kem bahtluğı be-rāh gördüm
Büstānuñı hem siyāh gördüm

161

Baht-ı siyehümden alsa vāye
Hep pertev-i mihr olurdı sāye

162

Olmış yine baht-ı rüşenāyı
Bī-gāne sipihr-i āşināyı

163

Feryād zebūn-ı baht-ı sahtum
Efsüs ki zīr-i dest-i bahtum

157 zebānsın: bāzānsın M

160 Būstānuñı: pistānuñı M, Sı; bistānuñı N, bistān-ı nigeħi B

161 vāye: dāye N

163 A, N' de 165. beyit

164
Bahtum o kadar egerçi kemdür
Eflākde māye-i sitemdür

165
Emn olsa 'aceb mi hābgāhum
Var na't-ı Nebī gibi penāhum

166
Ey naķş-ı nigīn-i āferīniş
Şad-berg-i gül-i beyāz-ı bīniş

167
Ey pertev-i āftāb-ı pīşīn
Tūfān-ı tecellī-i nuḥustīn

168
Ey nüşā-i evvel-i mü'elif
Ey muşhaf-ı bā-ḥaṭ-ı muşannif

169
Ey ğonce gül-i riyāz-ı Yeşrib
Ḥurşīd-i meh-i diyār-ı maġrib

170
Şāhen-şeh-i taht-ı kün-fe-kānsın
Peyġamber-i āḫirü'z-zemānsın

171
İ'cāz-ı direfş-i dīn-i sermed
Sultān-ı peyāamberān Muḥammed

164 O: bu S1, B

165 A, N'de 163. beyit; h'ābgāhum: destgāhum S1, B

168 evvel-i: evvelü'l S1

170 taht-ı: baht-ı A, T, S1, N / künfe-kānsın: künfe-kāndur S1, B // āḫirü'z-zemānsın:
āḫirü'z-zemāndur S1, B

172

Hem evvel-i evvel-i bidāyet
Hem āḫir-i āḫir-i nihāyet

173

Şeh beyt-i kaşīdehā-yı üstād
Ol ḫarf-i ḫurūf-ı icād

174

Yazmış o vücūd-ı pāki kātib
Bismi'llāhi şafḫa-i merātib

175

Der-ı uhde-i dest-i feyzi dirhem
Hep bahş-ı Qalenderī-i ıālem

176

Ey mihr çerāğısın cihānuñ
Kim seyr-i cemālin itdük ānuñ

177

Eyyām-ı zemān-ı ıyd-ı ekber
Ey ıahd-ı qadīm ḫāk-ber-ser

178

Sübḫāna'llāh nedür merqad
Qurbān-ı esāsı ıömr-i sermed

179

Allāh Allāh nedür o menzil
Ādāb o cāygāhda kāmīl

180

Pür-nūr qadar o meşhed-i pāk
Maşsüsdur anda aql u idrāk

181
Pür-nūr o müşebbek-i keşīde
Çün perde-i ‘ankebūt-ı dīde

182
Bir lem‘ası biñ çerağ olurdı
Hurşīde fetīl-i dāğ olurdı

183
Hāk-ı haremī bulaydı kāvīş
Şad mihr-i münīr ide terāviş

184
Cibrīl-i emīn-i genc-i Baḥḥā
Ferrāş-ı deri dem-i Mesīhā

185
Yā Rab be-nāzenīn-i ḳurbet
Yā Rab be-şāhid-i nübüvvet

186
Yā Rāb be-mahremān-ı āgāh
Ser-ḥayli muḳarribān-ı dergāh

187
Aşkuñla dili zebānedār it
Derdüñle derūnumu bahār it

188
Dil şāhid-i aşḳdan ḥaceldür
Ol aşḳı ki āb-ı rüy-ı dildür

182 biñ: hezār A, T, B

184 -N

186 -A, -T, -N

188 dildür: degüldür A, T, N

189

Olsun yine nār-ı aşk mevlāh
Raḥşāni-i baḥş-ı meş‘al-i āh

190

Yaksun yine aşk-ı nār-ı ser-keş
Ḥürmen-i ḥürmen gönülde āteş

191

Dil şifte-i ḥāl-i şāhid-i ‘aşk
Şun ānda mürîd-i mürşid-i ‘aşk

192

Keşf eyle cihāna gizlü rāzum
Yā Rab ḥaḳīḳat it mecāzum

193

Sīlī zen-i rüy-ı neng ü ārem
Ser-tābe-ḳadem günah-kārem

194

Cürm ile gönül ki āşinādur
Mānende-i kāh u kehrübādur

195

Dil tîr-i rızāña āhen oldı
‘İsyānuma tevbe cevşen oldu

196

Ey Ḥālīḳ-ı her-çi hest tevbe
Oldum ḳatı ḥod-perest tevbe

190 ‘aşk-ı nār-ı: nār-ı ‘aşk-ı Sı, B // gönülde: gönüldeki Sı

191 -A

194 Mānende-i: Mānend-i A, T, N

197

Nefs ile yeter bu şirket-i rāh
Rū-gerdānum ne'üzübi'llāh

198

Ey 'aşk gönül gibi harāb ol
Ser-māye-i kār-ı ıztırāb ol

199

Ey hāne harāb bāreke'llāh
İtdüñ dili çāh-ı Nahşeb-i āh

200

Ey 'aşk bu kadar hurūş tā-key
Bu cevr ü bu deñlü cūş tā-key

201

Ey 'aşk eyā cihān-ı ğavğa
Şalduñ dün(i)yāya şūr-ı ferdā

202

Yetmez mi idi bu deñlü miḥnet
Ne kayd idi başuma maḥabbet

203

Bir şūḥ-ı cihāna düşdi gönülüm
Bir āfet-i cāna düşdi gönülüm

204

Bir nīm-nigāhınuñ harābı
Şad memleket-i Ferāsiyābı

199 çah: cāy T

200 Ey 'aşk: 'aşkā M, Sı, B // cevr: şūr M, B

201 cihān-ı ğavğa: cihān-ı ferdā N // nūr-ı ferdā: nūr-ı ğavğa N, T

204 Bir: Her A, T, N

205

Bir nīm-nigāh ideydi mihre
Encüm gibi baħş ola sipihre

206

Seyre çıksa olurdı peydā
Pīş-i nigehinde biñ temāşā

207

Her gūşe-i çeşm-i çāre-sāzı
Düzdīde-nigāh-ı dil-nevāzı

208

Ser-māye-i hesti-i emānem
Ta‘vīz-i hayāt-ı hırz-ı cānem

209

Ey lücce-i hüsni mevc-der-mevc
Hürşīd-i cemāli evc-der-evc

210

Baħtum beni eyledi ferāmuş
Feryāduma olmadı felek gūş

211

Gam-h̄‘ārum olup bu baħt-ı vārun
Seng-i ser-i rāhum oldı gerdün

212

Ḳurbānuñ olam esīr-i ‘aşkam
Raħm eyle ki germ-i sīr-i ‘aşkam

213

Raħm eyle zebün-ı āh-ı serdem
Zānū-zede-i ʔarīḳ-i derdem

214

İnşâf inşâf ey Hudâ-rây
Tıflî vü tecellî-i ser-â-pây

215

Mümkin midür ey niyâz-ı düşmen
Dil-dâde-i 'aşkuñ olmayam ben

216

Yazmış dil-i zârı dest-i Kudret
Tarih-i vilâdet-i maḥabbet

217

Güftâre gelüp o la'l-i cân-ḥîz
Baḥr-ı 'adem oldı mevc-engîz

218

Nâz ile ki eyleye tekellüm
Âgûşa çeker anı tebessüm

219

Pür-cünbüş olunca zaḥme-i nâz
Sâz-ı sūḥan oldı nağme-perdâz

220 Ey 'aşkum ile olan hem-âgüş
Efsâne-i 'aşkı kııl ferâmüş

221

Vaşşâf-ı sūḥanver-i hünersin
Firdevsî-i Enverî gühersin

215 niyâz: penâh A

221 hünersin: sūḥansın M

222

Vaşf eyle o zāt-ı kām-kārı
Ol Hātem-i Bermekī-tebārı

223

Ol mertebe vaşfin eyle Şirin
Hāmeñ(e) olsun be-şân-ı taḥsîn

224

Dānende-i imtizāc-ı ta‘bīr
Eflāṭūn-ı dürüst-i tedbīr

225

Peyvendger-i ḥurūf u ma‘nā
Ṭarḥ-efgen-i destgāh-ı inşā

226

Reşk-āver-i ḥāṭır-ı-ı Şifāyī
Üstād-ı sūḥan ‘Alī Rızāyī

227

Ey ‘uḳde-güşā-yı dāniş-i vedīd
Ey nakş-ı nigāh-ı levḥ-ı ḥurşīd

228

Ey şāhsüvār-ı nüktedānī
Efser baḥiş-i ser-i ma‘ānī

229

Ṭıflî ki ḳapuñda çākerüñdür
Bir bende-i kemter-i derüñdür

222 Ol: o A, T, M, N, B

223 be-şân: beyân :A, T, N, B, Sı

224 tedbīr: müdebbīr Sı

227 -A

228 -A

230

Abdāl-ı sitem-keş-i ‘abā-pūş
 Āvāre-gedā-yı hāne-ber-düş

231

Bir semt-i ġarībe sālīk oldı
 Bir hāne-i tenge mālīk oldı

232

Çāh-ı ġam-ı ibtilāya düşdi
 Girdāb-ı yem-i belāya düşdi

233

Açuk kapısı şeb ü seherde
 Çekmiş aña ‘ankebüt perde

234

Bir turfe-binā-yı süst-bünyād
 Ğam eylemiş anı vaqf-ı evlād

235

Çok meclis-i i‘tibār görmiş
 Çok şiddet-i rüzgār görmiş

236

Ol dem kaside nār-ı mihr tuġyān
 Olurdı içinde mürde lerzān

237

Düşdükde miyānlarına hicrān
 Anda buluşurdu berf ü bārān

238

Yağbeste olup nefes olur bend
 Mızāb-ı gülüda āb-mānend

230 sitem-keş ü: sitem-keş-i A, T, N, B

237 düşdük de: düşdükçe Sı, B

239

Olmış nice aşk bāziçe -gāh
Dīvār u deri hep āh ile vāh

240

Her gice anı siyāhi vü şeb
Sincāb u semūr ile dōşer heb

241

Luţfuñla ola o cāy-ı dīrīn
Mānend-i nigār-hāne-i Çīn